

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. *Кравченко Н. А.* Методика анализа генеалогических сочетаний //Тр. Днепропетр. с.-х. ин-та.— 1946.— Вып. 2.— С. 50—55.
2. *Майборода Н. Н., Самусенко А. И.* Методические рекомендации по созданию внутривидного типа симментальского скота.— К., 1981.— 11 с.
3. Рекомендации по осуществлению программ создания красно-пестрой молочной породы крупного рогатого скота в хозяйствах Украинской ССР /М. В. Зубец, В. П. Буркат, А. Ф. Хаврук и др.— К.: Урожай, 1985.— 41 с.
4. *Kunzi N., Pfefferli S.* Schweizerische Rindvichzucht wohin? Simmentaler Fleckvich. — 1983. — В. 3. — С. 4—24.
5. *Schmidlin S.* Abhandlung zur Erlangung des Titels eines Doktors der technischen Wissenschaften. — 1979. — S. 12—99.

Одержано редколегією 20.04.94.

Изложены методика, организационные и селекционные особенности, а также результаты выведения украинской красно-пестрой молочной породы крупного рогатого скота.

ISSN 0135-2385. Розведення і генетика тварин. 1995. Вип. 27.

УДК 636.22/28.082.2

М. В. ЗУБЕЦЬ, академік УААН

В. П. ЛУКАШ, О. П. ЧИРКОВА, кандидати сільськогосподарських наук

В. І. ШЕВЧЕНКО, кандидат біологічних наук

Інститут розведення і генетики тварин УААН

НОВА СПЕЦІАЛІЗОВАНА М'ЯСНА ПОРОДА ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СЕЛЕКЦІЇ

Викладено етапи і основні принципи створення нової спеціалізованої породи м'ясної худоби. Наведено характеристику української м'ясної породи великої рогатої худоби, апробованої в 1993 р. і визнаної як нове селекційне досягнення.

В Україні апробована й визнана як нове селекційне досягнення українська м'ясна порода великої рогатої худоби.

Створення вітчизняної спеціалізованої породи зумовлене соціально-економічними факторами та природно-кліматичними особливостями України. Початку рботи по формуванню масиву худоби м'ясного напрямку продуктивності передував тривалий період (1961—1972 рр.) вивчення різних варіантів схрещування місцевих і імпортих порід, пошук найбільш ефективних породних поєднань та вибір вихідних порід. На основі даних дослідів у 1973 р. була розроблена методика виведення породи (Погребняк П. Л., Ейснер Ф. Ф., Кравченко М. А.), сформовано сім господарств, що й започаткувало плановий характер роботи по виведенню м'ясної породи. Після затвердження чернігівського та придніпровського типів (1978 р.) селекційний процес спрямовується на поєднання кращих ознак тварин цих типів і консолідацію спадковості одержаних нових генотипів. Таким чином, порода, основні генотипи якої $Ш^{3/8} K^{3/8} C^{1/8} U^{1/8}$, $Ш^{5/8} K^{1/8} C^{1/8} U^{1/8}$, одержана шляхом складного відтворного схрещування, де використані чотири вихідні породи — шаролезька (Ш) і кіанська (К) — спеціалізовані м'ясні, симментальська (С) та сіра українська (У) — місцеві молочно-м'ясні.

© Зубець М. В., Лукаш В. П., Чиркова О. П., Шевченко В. І., 1995.

1. Оцінка заводських ліній за розвитком потомків-бугайців

Лінії	Потомство, голів	Жива маса, кг, у віці, міс					
		при народженні	8	12	15	18	24
Осокора 0109	13	45	278	418	512	595	707
Лосося 2393	13	43	277	407	517	604	795
Хижого 1599	14	50	268	410	519	609	752
Анчара 0988	4	44	282	440	513	621	850
Сома 0418	5	41	302	451	512	630	760

На всіх етапах породотворного процесу вирішальними факторами були: організація і проведення оцінки тварин, випробування їх за власною продуктивністю та якістю потомства; відбір та інтенсивне розмноження кращих тварин; підбір. На першому етапі метою його було змінити тип вихідних порід, розширити генетичну різноманітність ознак, на другому — зберегти бажаний тип, зменшити мінливість ознак і створити тварин зі стійкою спадковістю. Слід вважати, що основою якісних селекційних показників нових генотипів стала рекомбінація, що призвела до успадкованої комбінаційної мінливості.

Основним методом селекції є розведення за лініями при гомогенному і поліпшуючому доборі із застосуванням помірних та віддалених інбридингів на родоначальників і продовжувачів ліній. Визначне місце при створенні породи належить використанню бугаїв-поліпшувачів. За період формування масиву було оцінено 343 бугайців за власною продуктивністю, 127 — за вівторною здатністю, 73 — за якістю потомства. Тиск відбору становив відповідно 50, 35, 25 %. Установлено, що кореляція між прижиттєвою оцінкою м'ясних форм і забійними показниками становить 0,56—0,6. Статева зрілість бугайців настає в 11—14 міс. Від плідників-поліпшувачів нагромаджено 1239,0 тис. спермодоз.

На основі оцінки плідників (табл. 1) здійснювали формування генеалогічної структури породи.

З метою одержання високоцінних бугаїв-продовжувачів ліній з наступним включенням їх у селекційний процес відібрана міжгосподарська селекційна група, яка забезпечує виявлення й ефективне використання кращої частини маточного поголів'я. Селекційний диференціал за живою масою становить 42, за молочністю — 6 кг.

На всіх етапах роботи здійснювали імуногенетичний контроль вірогідності записів про походження тварин, що стало невід'ємною частиною створення породи.

У процесі цілеспрямованої племінної роботи в десяти племрепродукторах: «Чиста криниця», ім. Гоголя Полтавської, «Воля» Черкаської, ім. Фрунзе, «Головеньківський», «Україна» Чернігівської, «Прогрес», «Зоря» Кіровоградської, «Заповіт» Житомирської, «Подиванівка» Дніпропетровської областей та шести дочірніх господарств: «Зоря», «Гоцанський» Рівненської, «Гребінки» Київської областей, «Росія», «Дружба народів», «Рассвет» Республіки Крим створено масив худоби кількістю 14633 голови. За даними таблиці 2, наявне поголів'я корів і бугаїв української м'ясної породи, її структура відповідають вимогам положення про апробацію.

Генеалогічна структура. В породі виділено сім заводських ліній, 42 родини. Родоначальниками ліній є бугаї нових генотипів, оцінені за власною продуктивністю та якістю потомства: Лосось 2391 ЧР УМ-18, Анчар 0988 ЧР УМ-12, Хижий 1599 ЧР УМ-14, Пагін 0354 ЧР УМ-8, Осокор 0109 ЧР УМ-5, Сом 0418 ЧР УМ-11. Для цих тварин характерна гармонійна будова тіла, виражені м'ясні форми, міцна щільна конституція, стійка успадкованість ознак. Лінія Осокора 0109 одержала розвиток через двох синів, шістьох онуків і сімох правнуків; Ло-

2. Кількість поголів'я української м'ясної породи

Категорії селекційного досягнення	Усього, голів	У тому числі нової породи	Із них відповідає стандарту, голів	Вимоги згідно з положенням про апробацію
Поголів'я м'ясної худоби виведених генотипів	14 633	9 994	7 800	—
У тому числі:				
корів	5 973	5 033	3 600	1 500
бугаїв	131	130	130	50
ліній	7	7	—	6
Гілок у лініях	16	16	—	12
родин	42	42	—	12

сося 2391 — через п'ятьох синів, дев'ятьох онуків; Хижого 1599 — через трьох синів, 14 онуків, чотирьох правнуків; Анчара 0988 — через двох синів, чотирьох онуків; Пагіна 0354 — через двох синів, двох онуків. За якісними показниками потомки ліній перевищують стандарт породи; за молочністю — на 11,6—25,8 %, за живою масою у 18-місячному віці — 19—26, за забійними якостями — на 2,0—5,3 %. З метою парування нині використовують 73 лінійні плідники.

Продуктивність і якість м'яса. Тварини нової породи характеризуються високою м'ясною продуктивністю (табл. 3). Бугайці у 18—21-місячному віці досягають живої маси 600—700 кг, середньодобовий приріст становить 1100—1500 г, витрати кормів — 6—6,8 корм. од. на 1 кг приросту, забійний вихід — до 65 %, вони перевершують ровесників знам'янського й волинського типів: Туші бичків української м'ясної породи масивні, щільні, з добре розвиненою м'язовою тканиною і помірним поливом. За морфологічним складом вони більш якісні, ніж у молодняка вихідних материнських порід.

Худоба української породи характеризується високою якістю м'яса. Біологічна повноцінність, біохімічний склад, енергетична цінність його значно вищі, ніж у тварин молочного напрямку продуктивності. Білково-якісний показник становить 7,6—7,9 проти 5—6,7 у їх ровесників. Вміст протеїну в м'ясі на 10—12, а харчового білка — на 41—17 % більший, ніж у молодняка молочних порід.

Екстер'єрні особливості. Будова тіла пропорційна; міцний щільний тип конституції; розвинуті, глибокі (81 см) і широкі (61 см) груди; тварини високо-рослі — висота в холці дорослих плідників становить близько 150, корів — 130 см. Лінія верху рівна, коса довжина тулуба досягає в середньому 176 см. Добре розвинена задня третина тулуба, достатньо міцний кістяк. Тварини ма-

3. Відгодівельні та м'ясні якості бичків різних генотипів

Показник	Українська м'ясна порода	Симентальська порода	Волинський тип
Кількість тварин, голів	10	14	11
Жива маса на початок досліду, кг	300±12,6	287±8,8	256±8,6
Жива маса у 18-місячному віці, кг	596±14,2	550±3,9	513±7,5
Середньодобовий приріст, г	1174±31	1039±35	967±35
Забійний вихід, %	65,3	59,7	63,9
Маса парної туші, кг	354	310	275
Маса жиру, кг	12,3	11,5	11,2
Вихід туші, %	63,1	57,6	60,0

сивні (індекс масивності 155,7) і збиті (131,2). Масть тварин світло-полова і полова із світлими або ж темнуватими слизовими оболонками.

Тварини великі, спокійні, добре використовують пасовища. Жива маса новітніх плідників становить 1000—1270, корів — 600—710 кг.

Молочність і відторна здатність. Самки відзначаються добрими материнськими якостями й високою молочністю. Жива маса телят при відлученні у 6-місячному віці становить 200—220 кг, що на 5,2—10,5 % вище встановленого стандарту. Тривалість продуктивного використання тварин понад 6 років і зумовлена генетичними факторами. Матки характеризуються високою відторною здатністю. Середній вік першого отелення 30 міс. Міжотельний період у середньому становить 400 днів. Отелення відбуваються, як правило, легко, без ускладнень. Питома вага важких отелень близько 2,9 %. Післяродових захворювань у маток не спостерігали.

Технологічність. Тварини нової породи пристосовані до цілорічного безприв'язного утримання на вигульно-кормових майданчиках, у приміщеннях легкого типу. Вони добре переносять холод і спеку, ефективно використовують грубі та соковиті корми і траву пасовищ. Їх успішно розводять у всіх кліматичних зонах України, що свідчить про високу акліматизаційну здатність тварин.

Кращі стада української м'ясної породи зосереджені у племрепродукторах «Чиста криниця» Полтавської, «Головеньківський» та ім. Фрунзе Чернігівської, «Воля» Черкаської, «Зоря» Рівненської областей. Так, у племрепродукторі «Чиста криниця» поголів'я м'ясної худоби становить 3,2 тис., у тому числі 1050 корів. Бички нових генотипів в умовах достатньої годівлі досягають живої маси 700—740 кг у 21—23-місячному віці. В племзаводі «Головеньківський» зосереджено 3,6 тис. голів, у тому числі 1200 корів. Тут розроблена і запроваджена система заходів, що забезпечує із року в рік одержання від 100 корів понад 93 % телят. Рациональне використання пасовищ на площі 474 га, в тому числі 120 га зрошуваних, зумовило різке зниження витрат на вироблену продукцію й підвищення рівня рентабельності до 35 %.

Тварини стійко передають потомству свої біологічні, екстер'єрно-конституційні особливості і продуктивні якості — великі розміри, довгорослість, високу енергію росту, відгодівельні, забійні показники та якість м'яса. В промисловому схрещуванні з матками молочних порід (чорно-рябою, лебединською, сіментальською) ефект гетерозису становить за живою масою 15,1—20,8 %, забійним виходом — 4,1—5,8 %.

Економічна ефективність від розведення тварин нової породи значна. З розрахунку на голову (в цінах 1991 р.) чистий прибуток досягає 739 крб.

На даному етапі селекційно-племінна робота з масивом худоби створеної породи зосереджується на консолідації спадковості у тварин, поліпшенні їх племінних і продуктивних якостей. Це, насамперед, типізація ліній, розвиток та закріплення цінних спадкових якостей родоначальників у потомстві. В селекції з родинами основне завдання полягає в поліпшенні молочності корів і відторної здатності маток.

Отже, в результаті багаторічної, цілеспрямованої роботи науковців і практиків в Україні виведена спеціалізована м'ясна порода великої рогатої худоби, яка характеризується високими показниками продуктивності і за основними господарськими ознаками відповідає рівню кращих м'ясних порід світу. Тим самим створена відповідна племінна база для розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства і збільшення виробництва високоякісної яловичини.

Одержано редколегією 20.04.94.

Изложены этапы и основные принципы создания новой специализированной породы мясного скота. Приводится характеристика украинской мясной породы крупного рогатого скота, апробированной в 1993 г. и признанной как новое селекционное достижение.